

ŽURNALISTŲ ETIKOS INSPEKTORIUS

SPRENDIMAS

DĖL PUBLIKACIJOSE: „DETEKTYVAS: KUR IŠGARAVO KALNAS UŽTERŠTŲ ŠIUKŠLIŲ“ („LIETUVOS RYTAS“, 2016-12-09, Nr. 238/7704), „DETEKTYVAS: KUR DINGO ŠIMTAI TONŲ UŽTERŠTŲ ŠIUKŠLIŲ“ (WWW.LRYTAS.LT, 2016-12-09) PASKELBTOS INFORMACIJOS

2017 m. birželio 12 d. Nr. (SK-4) SPR-64
Vilnius

Š. m. sausio 9 d. Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba (toliau – Tarnyba) gavo R. M. (toliau – pareiškėjas) skundą dėl publikacijose: „Detektyvas: kur išgaravo kalnas užterštų šiukšlių“ („Lietuvos rytas“, 2016-12-09, Nr. 238/7704), „Detektyvas: kur dingo šimtai tonų užterštų šiukšlių“ (<http://lietuvsdiena.lrytas.lt/aktualijos/detektyvas-kur-dingo-simtai-tonu-uzterstu-siukšliu.htm>, 2016-12-09) paskelbtos tikrovės neatitinkančios, pareiškėjo garbę bei orumą, Lietuvos visuomenės informavimo etikos kodekso nuostatas pažeidžiančios informacijos.

Pareiškėjas skunde nurodo, kad dienraštyje „Lietuvos rytas“ ir naujienų portale „Lrytas“ skleidžiama informacija (žinios): „* Pavyzdžiui, pasitraukęs iš VRAAD inspektoriaus pareigų A. S. bičiulis ir buvęs pavaldinys P. B. vienu metu įsidarbino aštuoniose įmonėse, kurios labai greitai gavo licencijas tvarkyti pavojingas atliekas. Visas šias licencijas išdavė kito A. S. bičiulio — R. M. vadovaujamas VRAAD.“ (toliau – ginčo informacija), t. y., neva R. M. vadovaujamas Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerijos Vilniaus regiono aplinkos apsaugos departamentas (toliau – VRAAD) išdavė įmonėms, kuriose dirba (dirbo) P. B., licencijas tvarkyti pavojingas atliekas, yra neatitinkanti tikrovės informacija.

Skunde pažymima, kad Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro 2003-12-19 įsakymo Nr. 684 „Dėl pavojingų atliekų licencijavimo taisyklių patvirtinimo“ 2 punkte aiškiai nurodoma, „kad pavojingų atliekų tvarkymo licencijas išduoda, atsisako jas išduoti, licencijų duomenis tikslina, licencijų galiojimą sustabdo, licencijos galiojimo sustabdymą panaikina, licencijos galiojimą panaikina, licencijos dublikatą išduoda Aplinkos apsaugos agentūra.“ Todėl Aplinkos apsaugos agentūra yra visai kitas juridinis asmuo nei VRAAD, kuris neturi teisinio pagrindo išduoti aukščiau minėtas licencijas ir, pasak pareiškėjo, jam vadovaujant VRAAD, nėra niekada ir niekam jų išdavęs.

Pareiškėjas skunde nurodo, kad vadovaujantis Visuomenės informavimo etikos kodekso (toliau – Kodekso) 17 straipsniu, paaiškėjęs, kad visuomenės informavimo priemonėje pateikta informacija yra netiksli arba klaidinga, būtina nedelsiant patikslinti netikslius ir paneigti klaidingus faktus tos pačios visuomenės informavimo priemonės adekvačioje vietoje, be komentarų. Ištaisius klaidas internete, privalu nurodyti, kad kūrinio turinys buvo pakeistas ir / ar papildytas. Pareiškėjas teigia, kad atsižvelgiant į tai, kad minėtose publikacijose yra paskelbta netiksli, tikrovės neatitinkanti informacija, pareiškėjas 2016-12-12 kreipėsi į UAB „Lietuvos rytas“ kartu nurodydamas, kokia informacija neatitinka tikrovės ir turi būti pašalinta, bei paskelbtas paneigimas. Nurodo, kad nei naujienų portale www.lrytas.lt, nei dienraštyje „Lietuvos rytas“ informacija nebuvo pašalinta ir paneigimai nebuvo paskelbti. Taip pat nurodo, kad 2017-01-05 gavo UAB „Lrytas“ ir UAB „Lietuvos rytas“ atstovaujančios advokatės Aušros Ižičkienės atsakymą. Atsakyme buvo nurodyta, kad atsisakoma pašalinti tikrovės neatitinkančią informaciją ir paskelbti paneigimą, motyvuojant tuo, kad publikacijos autorius publikacijoje rašydamas apie

Licencijas tvarkyti pavojingas atliekas kalba apie Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimus.

Pareiškėjas skunde akcentuoja, kad Pavojingų atliekų tvarkymo licencija ir Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimas yra visai atskiri dokumentai, reglamentuojami atskirais teisės aktais ir atlieka skirtingą ūkio subjektų veiklos reguliavimą. O ir publikacijoje aprašoma bendrovės „Reneco“ galimai neteisėta veikla Jonavoje, kur Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimo sąlygų ir veiklos kontrolę vykdo Kauno regiono aplinkos apsaugos departamentas.

Pasak pareiškėjo, publikacijos autorius (žurnalistas), prieš skelbdamas aukščiau nurodytą tikrovės neatitinkančią, pareiškėjo garbę ir orumą žeminančią informaciją, į pareiškėją nesikreipė, jo nuomonės neišklausė. Pareiškėjas skunde nurodo, kad vadovaujantis Kodekso 20 straipsniu, neigiamai kritikuojamam asmeniui visada turi būti suteikta galimybė paaiškinti, patikslinti, paneigti informaciją. Jeigu tokios galimybės nėra arba asmuo atsisako pasinaudoti šia galimybe, būtina apie tai pranešti tame pačiame kūrinyje.

Pareiškėjas skunde taip pat akcentuoja Kodekso 6, 7 straipsnius. Pasak pareiškėjo, publikacijos žurnalistas galėjo kreiptis į VRAAD ir būtų gavęs objektyvią informaciją.

Taip pat pažymi Visuomenės informavimo įstatymo 19 straipsnio 2 dalį, kuria draudžiama platinti dezinformaciją ir informaciją, šmeižiančią, įžeidžiančią žmogų, žeminančią jo garbę ir orumą, šio įstatymo 41 straipsnio 2 dalį, kurioje nurodyta, kad žurnalistas turi: 1) teikti teisingas, tikslias ir nešališkas žinias, kritiškai vertinti savo informacijos šaltinius, atidžiai ir rūpestingai tikrinti faktus, remtis keliais šaltiniais, jeigu nėra galimybės patikrinti informacijos šaltinio patikimumo, tai nurodyti skelbiamoje informacijoje; 4) vadovautis savo veikloje pagrindiniais visuomenės informavimo principais, laikytis žurnalistų profesinės etikos normų.

Pareiškėjas žurnalistų etikos inspektoriaus prašo: 1) įspėti UAB „Lietuvos rytas“ apie pastebėtus visuomenės informavimą reglamentuojančiu teisės aktų pažeidimus ir reikalauti juos pašalinti; 2) reikalauti, kad UAB „Lietuvos rytas“ nustatyta tvarka paneigtų paskelbtą tikrovės neatitinkančią informaciją, žeminančią asmens garbę ir orumą / kenkiančią pareiškėjo teisėtiems interesams; 3) įpareigoti UAB „Lietuvos rytas“ pašalinti aukščiau nurodytuose straipsniuose paskelbtą tikrovės neatitinkančią pareiškėjo asmens garbę ir orumą žeminančią informaciją ir dienraštyje „Lietuvos rytas“ (atitinkamai 1 ir 6 puslapiuose) bei naujienų portale www.lrytas.lt aukščiau nurodytų publikacijų pradžioje paskelbti ginčo informacijos paneigimą; 4) išnagrinėjus skundą ir jį pripažinus pagrįstu, sprendimą paskelbti viešai.

Siekdamas objektyvaus ir išsamaus skundo tyrimo, vadovaudamasis Visuomenės informavimo įstatymo 50 straipsnio 2 dalies 2 punktu, žurnalistų etikos inspektorius kreipėsi į viešosios informacijos rengėją (skleidėją) – UAB „Lietuvos rytas“, UAB „Lrytas“ – prašydamas pateikti paaiškinimus dėl skunde išdėstytų aplinkybių.

Paaiškinimus UAB „Lietuvos rytas“, UAB „Lrytas“ vardu pateikė įgaliota atstovė advokatė Aušra Ižičkienė.

Viešosios informacijos rengėjas (skleidėjas) paaiškinimuose teigia, kad UAB „Lrytas“ netaikytina redakcinė atsakomybė Visuomenės informavimo įstatymo 54 straipsnio 1 dalies 3 punkto pagrindu. UAB „Lrytas“ licencinės sutarties, sudarytos tarp UAB „Lrytas“ (licencijato) ir UAB „Lietuvos ryto“ televizija (licenciaro), pagrindu turi teisę republikuoti UAB „Lietuvos rytas“ publikuotus straipsnius savo internetiniame tinklapyje www.lrytas.lt. UAB „Lrytas“ nėra tokių republikuojamų publikacijų rengėjas ir pagal licencinės sutarties nuostatas skelbdamas licenciaro publikuotus straipsnius neturi pareigos tikrinti informacijos atitikimo tikrovei, nes šis įsipareigojimas tenka licenciarui. Interneto portale lrytas.lt paskelbta publikacija buvo republikuota iš dienraščio „Lietuvos rytas“ paskelbtos atitinkamos publikacijos. Tai buvo aiškiai nurodyta publikuojant informaciją portale, t. y., publikacijos viršuje pirminiu šaltiniu nurodyta: „Lietuvos rytas“.

Pareiškėjas skunde pateikia argumentą, kad žurnalistas (publikacijos autorius) netiksliai įvardijo VRAAD, kuriam pareiškėjas ilgą laiką vadovavo, išduotų licencijų (leidimų) pavadinimą. Ir tai esą žeidžia jo garbę ir orumą.

Viešosios informacijos rengėjas (skleidėjas), nesutikdamas su šiuo argumentu, paaiškina, kad esminė publikacijos autoriaus perduodama informacija buvo ta, jog VRAAD suteikdavo leidimus įmonėms, kuriose dirbo ar net vadovavo buvę pareiškėjo kolegos, t. y., VRAAD atlikdavo veiklos kontrolę įmonių, kurias įsteigė / jose dirbo buvę kolegos, tačiau nei pareiškėjas, nei jo pavaldiniai nenusišalino nuo kontrolės atlikimo. Pažymi, kad net Valstybinė tarnybinės etikos komisija (toliau – VTEK) yra pripažinusi, jog tokioje situacijoje buvo supainioti viešieji ir privatūs interesai.

Atkreiptinas dėmesys, kad net ir gavęs redakcijos atsakymą, pareiškėjas skunde nepateikia komentaro dėl minėto interesų konflikto, apsiribodamas reikalavimu paneigti informaciją, jog VRAAD pareiškėjo vadovavimo metu išduodavo ne licencijas, o leidimus.

Pasak viešosios informacijos rengėjo (skleidėjo), vienas iš pagrindų, suteikiančių teisę reikalauti paneigti paskelbtą informaciją, yra šios informacijos žeminantis (žeidžiantis garbę ir orumą) pobūdis. Šioje situacijoje leidimo pavadinimas neturi esminės reikšmės, nes informacijos paskelbimo tikslas buvo informuoti visuomenę buvus interesų konfliktą, kurio, kaip galima suprasti iš skundo, pareiškėjas neneigia. Taip pat paaiškinimuose pažymi, kad pagal nusistovėjusią praktiką, VRAAD prižiūri tam tikrų įmonių veiklą ir išduoda atitinkamus leidimus, kurių pagrindu Aplinkos apsaugos agentūra jau išduoda licencijas. Be to, pagal Tarptautinių žodžių žodyno interpretaciją, licencija [lot. licentia — leidimas], leidimas, teisės suteikimas. Pasak atstovės, sąvoka „licencija“ yra sąvokos „leidimas“ sinonimas, todėl šioje situacijoje yra vartotinas ir niekaip nepažeidžia pareiškėjo garbės ir orumo.

Paaiškinimuose pažymima, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau – LAT) yra nurodęs, kad „beatodairiškas asmens garbės ir orumo gynimas faktiškai reikštų privačios cenzūros įvedimą, tai leistų taikyti civilinę atsakomybę ir kitus civilinių teisių gynimo būdus esant menkiausiam informacijos netikslumui, neatsižvelgiant į visuomenės informavimo priemonės elgesį bei tikslus. Taip pat tai reiškia, kad iš spaudos negalima reikalauti absoliutaus tikslumo, o tik galima reikalauti elgtis sąžiningai, t. y., sąmoningai neiškraipyti ar nutylėti informacijos, siekiant įžeisti ar pažeminti asmenį, tai reikštų piktnaudžiavimą teise skleisti informaciją ir šios teisės ribų peržengimą, duodantį pagrindą taikyti teisinę atsakomybę. Asmens garbės ir orumo suabsoliutinimas reikštų visuomenės teisės žinoti pažeidimą, nes teisė skleisti informaciją apima ir teisę žinoti, kas vyksta šalyje ir pasaulyje, išskyrus atvejus, kai tai liečia informaciją, kurią skelbti draudžia įstatymas.“

Viešosios informacijos rengėjo (skleidėjo) nuomone, pareiškėjo argumentas, kad bendrovės „Reneco“ veiklą prižiūrėjo ne Vilniaus, o Kauno regiono aplinkos apsaugos departamentas, yra nekorektiškas, kadangi publikacijoje pareiškėjo ir VRAAD veikla nesiejama su bendrove „Reneco“. Kaip nurodyta prie publikacijos esančiame „info box’e“, „*bendrovė „Reneco“ - ne vienintelė, kuri bando paslėpti pavojingas atliekas <...>*“ ir toliau pateikiama informacija apie kitas neskaidriai dirbančias įmones, kurios nėra susijusios su bendrove „Reneco“.

Pareiškėjas yra pateikęs reikalavimą, kad UAB „Lietuvos rytas“ pašalintų paskelbtą informaciją. Viešosios informacijos rengėjas (skleidėjas) atkreipia dėmesį, kad paskelbus informaciją popieriniame dienraštyje, jos pašalinti nėra objektyvios galimybės.

Dėl šių išdėstytų priežasčių viešosios informacijos rengėjo (skleidėjo) atstovė A. Ižičkienė prašo pareiškėjo skundą atmesti kaip nepagrįstą.

Tyrimo metu viešosios informacijos rengėjas (skleidėjas) papildomai pateikė informaciją apie įmones, apie kurias kalbama ginčo informacijoje.

Žurnalistų etikos inspektorius pažymi, kad tyrimo metu dėl informacijos, reikalingos inspektorius funkcijoms atlikti, pateikimo taip pat buvo kreiptasi į VRAAD, Aplinkos apsaugos agentūrą.

Išnagrinėjęs pareiškėjo skundą Visuomenės informavimo įstatymo nuostatų laikymosi požiūriu, žurnalistų etikos inspektorius

n u s t a t ė :

Lietuvos Respublikos Konstitucijos (toliau – Konstitucija) 25 straipsnis įtvirtina teisę turėti įsitikinimus, juos laisvai reikšti, gauti ir skleisti informaciją. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 10 straipsnio 1 dalyje yra įtvirtinta teisė į saviraiškos laisvę, kuri apima laisvę turėti savo nuomonę, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas. Saviraiškos, informacijos laisvė – saugotina ir gintina demokratinės visuomenės teisinė vertybė. Vis dėlto ši laisvė nėra absoliuti. Teisės skleisti informaciją apribojimus lemia jos santykis su kitomis vertybėmis – asmens garbe ir orumu, dalykine reputacija, geru asmens vardu. Kiekvienas, kuris naudojami informacijos laisvę, privalo laikytis įstatymų nustatytų apribojimų. Tokiu atveju, kai asmuo, įgyvendindamas savo teisę skleisti informaciją, pažeidžia teisės normų nustatytus reikalavimus ir kito asmens teises ir teisėtus interesus, jam taikoma teisinė atsakomybė. Visuomenei pateikiama informacija apie tam tikrus įvykius turi būti teisinga, pagrįsta faktais. Visuomenės informavimo įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta, jog viešoji informacija visuomenės informavimo priemonėse turi būti pateikiama teisingai, tiksliai ir nešališkai. Minėto įstatymo 41 straipsnio 2 dalies 1 punkte įtvirtintas reikalavimas žurnalistams teikti teisingas, tikslias, nešališkas žinias, kritiškai vertinti savo informacijos šaltinius, atidžiai ir rūpestingai tikrinti faktus, remtis keliais šaltiniais. Šio įstatymo 19 straipsnio 2 dalis draudžia platinti dezinformaciją ir informaciją, šmeižiančią, įžeidžiančią žmogų, žeminančią jo garbę ir orumą.

Fizinio asmens garbė ir orumas / juridinio asmens dalykinė reputacija visuomenės informavimo priemonėse ginami tais atvejais, kai nustatoma šių faktų visuma: 1) žinių paskleidimo faktas; 2) faktas, jog paskleistos žinios apie pareiškėją; 3) faktas, jog paskleistos žinios yra žeminančio pobūdžio; 4) faktas, jog paskleistos žinios neatitinka tikrovės.

Žinia yra faktų arba tikrų (teisingų) duomenų skelbimas (Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 86 dalis). Tuo tarpu nuomonė – tai visuomenės informavimo priemonėse skelbiamas požiūris, nusimanymas, nuovoka, supratimas, mintys arba komentarai apie bendro pobūdžio idėjas, faktų ir duomenų, reiškinių ar įvykių vertinimai, išvados ar pastabos apie žinias, susijusias su tikrais įvykiais. Nuomonė gali remtis faktais, pagrįstais argumentais ir paprastai ji yra subjektyvi, todėl jai netaikomi tiesos ir tikslumo kriterijai, tačiau ji turi būti reiškiamą sąžiningai ir etiškai, sąmoningai nenuslepiančią ir neiškreipiančią faktų ir duomenų (Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 36 dalis). Išsakant nuomonę asmens garbė ir orumas gali būti pažeisti tik tuo atveju, jeigu toks saviraiškos būdas yra nesąžiningas, neetiškas ir neturi jokio objektyvaus pagrindo.

Sprendžiant, ar buvo išsakyta nuomonė, ar žinia, turi būti atsižvelgiama į visą publikacijos tekstą, kontekstą, pasisakymo aplinkybes, tikslą, aktualią problemą, be to, į tai, ar asmenims priskiriamas konkretus elgesys, ar pateikiamas tik realaus elgesio vertinimas (žr. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo (toliau – LVAT) sprendimai administracinėse bylose Nr. A⁸⁵⁸-1309/2012, Nr. A⁸²²-104/2014, A²⁰⁷-261/2015).

Informacijos atitiktis tikrovei vertinama dviem aspektais: 1) ar teisingas pranešimas apie faktus; 2) ar teisingai, adekvačiai vertinami įvykė faktai. Laikoma, kad paskleisti duomenys neatitinka tikrovės, jeigu faktai tikrovėje neegzistavo, įvykiai klostėsi ne taip, kaip skelbiama viešai, asmens poelgiai vertinami neadekvačiai vykusiems faktams.

Vadovaujantis LAT Senato 1998 m. gegužės 15 d. nutarimo Nr. 1 „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 7, 7¹ straipsnių ir Visuomenės informavimo įstatymo taikymo teismų praktikoje nagrinėjant garbės ir orumo gynimo civilines bylas“ 6 punktu, žeminančiomis laikytinos tikrovės neatitinkančios žinios, kurios įstatymo, moralės, paprotinių normų laikymosi požiūriu pažeidžia asmens dalykinę reputaciją ar gerą vardą; tai klaidinga bei asmenį diskredituojanti informacija, kurioje teigiama apie asmens padarytą teisės, moralės ar paprotinių normų pažeidimą, negarbingą poelgį, netinkamą elgesį, nesąžiningą gamybinę – ūkinę, komercinę veiklą ir pan.

Tyrimo metu įvertinus skundžiamas publikacijas „Detektyvas: kur išgaravo kalnas užterštų šiukšlių“ („Lietuvos rytas“, 2016-12-09), „Detektyvas: kur dingo šimtai tonų užterštų šiukšlių“ (www.lrytas.lt, 2016-12-09), nustatyta, kad tiek laikraščio „Lietuvos rytas“ publikacijoje „Detektyvas: kur išgaravo kalnas užterštų šiukšlių“, tiek interneto portalo www.lrytas.lt

publikacijoje „Detektyvas: kur dingę šimtai tonų užterštų šiukšlių“ buvo / yra paskelbta ginčo informacija (teiginiai): „* Pavyzdžiui, pasitraukęs iš VRAAD inspektorius pareigų A. S. bičiulis ir buvęs pavaldinys P. B. vienu metu įsidarbino aštuoniose įmonėse, kurios labai greitai gavo licencijas tvarkyti pavojingas atliekas. Visas šias licencijas išdavė kito A. S. bičiulio — R. M. vadovaujamas VRAAD.“. Ši informacija (teiginiai) – identiški.

Pareiškėjas skundžiasi, kad ginčo informacijoje: „* Pavyzdžiui, pasitraukęs iš VRAAD inspektorius pareigų A. S. bičiulis ir buvęs pavaldinys P. B. vienu metu įsidarbino aštuoniose įmonėse, kurios labai greitai gavo licencijas tvarkyti pavojingas atliekas. Visas šias licencijas išdavė kito A. S. bičiulio — R. M. vadovaujamas VRAAD.“ teiginys, kad R. M. vadovaujamas VRAAD išdavė įmonėms, kuriose dirba (dirbo) P. B., licencijas tvarkyti pavojingas atliekas, yra neatitinkanti tikrovės informacija.

Siekiant visapusiškai įvertinti, ar konkrečiu atveju viešosios informacijos rengėjas (skleidėjas) neperžengė saviraiškos (informacijos) laisvės ribų, skundžiamoje informacijoje (teiginyje) paskelbta informacija bus vertinama atsižvelgiant į publikacijų kontekstą, teksto sandarą, sakinių konstrukciją, loginius ryšius, pareiškėjo nurodytą informaciją, viešosios informacijos rengėjo (skleidėjo) pateiktus paaiškinimus, tyrimo metu gautą informaciją ir kitas reikšmingas aplinkybes.

Pažymėtina, kad ginčo informacijoje paskelbta konstatuojamojo pobūdžio informacija, teigianti / pasakanti, kad: 1) aštuonios įmonės, kuriose pasitraukęs iš VRAAD inspektorius pareigų įsidarbino A. S. bičiulis ir buvęs pavaldinys P. B., labai greitai gavo licencijas tvarkyti pavojingas atliekas (Pavojingų atliekų tvarkymo licencijas); 2) šias licencijas išdavė A. S. bičiulio – R. M. – vadovaujamas VRAAD. Tokia informacija gali būti patikrinama tiesos požiūriu ir vertinama kaip faktai (žinios) (Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 86 dalis). Nagrinėjamu atveju svarbu nustatyti, ar atitinka tikrovę (teisinga) informacija, kad VRAAD išdavė atitinkamiems verslo subjektams Pavojingų atliekų tvarkymo licencijas. Be to, įvertinus paskelbtą ginčo informaciją, publikacijas, nustatyta, kad pagrindinė ginčo informacija yra apie A. S., P. B.. Ginčo informacijoje pasisakoma ir apie VRAAD veiklą, pažymint, kad VRAAD tuo metu vadovavo pareiškėjas.

Tyrimo metu nustatyta, kad Lietuvos Respublikos aplinkos ministras 2013-12-23 įsakymu pareiškėją 2014-01-10 atleido iš VRAAD direktoriaus pareigų. P. B. VRAAD Vilniaus miesto agentūros vyriausiojo specialisto pareigas ėjo nuo 2008-12-19 iki 2010-11-08. VTEK buvo atlikusi tyrimą ir priėmusi sprendimą dėl P. B. ir A. S., kuriuo nuspręsta VRAAD Vilniaus miesto agentūros vyriausiąjį specialistą P. B., kuris nepaėjęs vienerių metų laikotarpiui, įsidarbino UAB „Biosistema“ direktoriaus pavaduotoju ir tapęs gamintojų ir importuotojų asociacijos GIA valdybos nariu, kurią kontroliavo eidamas pareigas valstybinėje tarnyboje, taip pat VRAAD Vilniaus miesto agentūros vedėją A. S., kuris nepaėjęs vienerių metų laikotarpiui, įsidarbino asociacijos GIA vadovu bei UAB „Biosistema“, kurią kontroliavo jam tiesiogiai pavaldūs tarnautojai, pripažinti pažeidus Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo 18 straipsnio nuostatas. Komisijos sprendime taip pat pažymėta, kad VRAAD kliudė Komisijai atlikti tyrimą nepateikdamas prašomos informacijos (žr. 2012-06-05 VTEK sprendimas dėl P. B. ir A. S., Nr. KS-68; prieiga per internetą: http://old.vtek.lt/sprendimai/sprendimai.php?page=sp_rezultatai&uzklausa=visi&year=2012). Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos korupcijos prevencijos valdybos dar 2012-03-16 Korupcijos rizikos analizės Vilniaus regiono aplinkos apsaugos departamento atliktoje atliekų tvarkymo ir aplinkos apsaugos administracinės priežiūros ataskaitoje Nr. L-01-1012 pažymėta dėl galimo interesų konflikto šių asmenų veikloje (žr. prieiga per internetą: https://www.stt.lt/documents/korupcijos_rizikos_analize/VRAAD_inspektoriu_KRA_L-01-1012.pdf).

Iš viešosios informacijos rengėjo (skleidėjo) Tarnybai pateiktos informacijos matyti, kad P. B., pasitraukęs iš pareigų VRAAD, dirbo (dirba) šiose bendrovėse: UAB „Biosistema“, UAB „Auto Management“, UAB „Euro Trade Co“, UAB „Nika Service“, SIA „Vent Eko“, UAB „VSA

Vilnius“, UAB „Monmarkas“, UAB „Kėdainių krovimo aikštelė“, UAB „Kupolis“, UAB „Distoil“.

Tyrimo metu Aplinkos apsaugos agentūra Tarnybai pateikė informaciją, iš kurios matyti, kad laikotarpiu nuo 2010-11-09 iki 2013-12-23 buvo išduotos Pavojingų atliekų tvarkymo licencijos šiems verslo subjektams: 1) UAB „Auto Management“ (Nr. 000766, 2013-06-28); 2) UAB „Nika Service“ (Nr. 000726, 2013-02-22); 3) SIA „VentEko“ (Nr. 000550, 2012-06-28); 4) UAB „VSA Vilnius“ (Nr. 000640, 2012-06-28); 5) UAB „Monmarkas“ (Nr. 000653, 2012-08-09); 6) UAB „Kėdainių krovimo aikštelė“ (Nr. 000598, 2012-02-02); 7) UAB „Kupolis“ (Nr. 000726, 2013-02-22); 8) UAB „Distoil“ (Nr. 000733, 2013-03-01). Minėtu laikotarpiu Pavojingų atliekų tvarkymo licencijas išduodavo Aplinkos apsaugos agentūra. Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimus išduodavo VRAAD. Inspektorius pažymi, kad VRAAD Tarnybai pateikė analogišką informaciją apie minėtu laikotarpiu šiems verslo subjektams išduotas Pavojingų atliekų tvarkymo licencijas ir Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimus. Aplinkos apsaugos agentūra, be kita ko, nurodė, kad Pavojingų atliekų tvarkymo licencijavimo taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2003-12-19 įsakymu Nr. 684 „Dėl Pavojingų atliekų tvarkymo licencijavimo taisyklių patvirtinimo“ 11 punktą nustato, kad licencijos gali būti išduodamos įmonėms, turinčioms Leidimą [6.4] (Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimas – inspektorius past.), pagal Atliekų tvarkymo taisykles, patvirtintas Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 1999-07-14 įsakymu Nr. 217 „Dėl Atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo, įmonėms, kurios verčiasi tik atliekų surinkimo veikla, išduodama Pavojingų atliekų tvarkymo licencija. Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimas neturi reikšmės priimant sprendimą dėl Pavojingų atliekų tvarkymo licencijos išdavimo, kai įmonės verčiasi atliekų surinkimo veikla. VRAAD taip pat pažymėjo, kad nurodytu laikotarpiu Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimai buvo išduoti šiems verslo subjektams: 1) UAB „Auto Management“, 2) UAB „Nika Service“, 3) UAB „Kupolis“, 4) UAB „Distoil“. Šiuos leidimus išdavė VRAAD.

Iš šių tyrimo duomenų nustatyta, kad laikotarpiu nuo 2010-11-09 iki 2013-12-23: 1) Aplinkos apsaugos agentūra aštuoniems verslo subjektams (UAB „Auto Management“, UAB „Nika Service“, SIA „VentEko“, UAB „VSA Vilnius“, UAB „Monmarkas“, UAB „Kėdainių krovimo aikštelė“, UAB „Kupolis“, UAB „Distoil“) išdavė Pavojingų atliekų tvarkymo licencijas; 2) VRAAD keturiems verslo subjektams (UAB „Auto Management“, UAB „Nika Service“, UAB „Kupolis“, UAB „Distoil“) išdavė Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimus; 3) P. B., atleistas iš VRAAD Vilniaus miesto agentūros vyriausiojo specialisto pareigų, dirbo (dirba) UAB „Auto Management“, UAB „Nika Service“, SIA „VentEko“, UAB „VSA Vilnius“, UAB „Monmarkas“, UAB „Kėdainių krovimo aikštelė“, UAB „Kupolis“, UAB „Distoil“. Taip pat nustatyta, kad tam tikrais teisės aktų nustatytais atvejais (žr. įvardyta aukščiau sprendime) Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimas gali turėti reikšmės priimant sprendimą dėl Pavojingų atliekų tvarkymo licencijos išdavimo.

Remiantis išdėstyta, vertinant ginčo informaciją, darytina išvada, kad ginčo informacijoje yra paskelbta neteisinga / netiksliai informacija, teigianti, kad būtent VRAAD išdavė sprendime minėtiems aštuoniems verslo subjektams (UAB „Auto Management“, UAB „Nika Service“, SIA „VentEko“, UAB „VSA Vilnius“, UAB „Monmarkas“, UAB „Kėdainių krovimo aikštelė“, UAB „Kupolis“, UAB „Distoil“) Pavojingų atliekų tvarkymo licencijas. Kaip nustatyta sprendime, šias licencijas išdavė Aplinkos apsaugos agentūra, VRAAD išdavė keturiems verslo subjektams subjektams (UAB „Auto Management“, UAB „Nika Service“, UAB „Kupolis“, UAB „Distoil“) ne Pavojingų atliekų tvarkymo licencijas, o Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimus.

Inspektorius pareiga konkrečiu atveju įvertinti, ar viešosios informacijos rengėjas (skleidėjas) turėjo pagrindą skleisti ginčo informaciją, taip pat, ar skleisdamas šią informaciją nepažeidė sprendime aptartų Visuomenės informavimo įstatymo nustatytų reikalavimų.

Kaip sprendime jau pažymėta, Visuomenės informavimo įstatymo 3 straipsnio 3 dalis įpareigoja viešosios informacijos rengėjus (skleidėjus) informaciją visuomenės informavimo priemonėse skleisti teisingai, tiksliai ir nešališkai. Šio įstatymo 41 straipsnio 2 dalis nustato

žurnalistams pareigą teikti teisingas, tikslas ir nešališkas žinias, kritiškai vertinti savo informacijos šaltinius, atidžiai ir rūpestingai tikrinti faktus, remtis keliais šaltiniais.

Pažymėtina, kad iš visuomenės informavimo priemonių negalima reikalauti absoliutaus informacijos ar duomenų tikslumo, o tik galima reikalauti elgtis sąžiningai, nes antraip būtų paneigiamas visuomenės informavimo priemonių tikslas – skleisti viešąją informaciją visuomenei. Vertinant viešosios informacijos rengėjo (skleidėjo) sąžiningumą, reikšmės gali turėti įvairios aplinkybės – žurnalistinio tyrimo pakankumas skleidžiamiems teiginiams pagrįsti (kuo rimtesni kaltinimai, tuo nuodugnesnis tyrimas turėtų būti atliekamas); taip pat svarbus teiginių pobūdis, šaltinių patikimumo įvertinimas ir panašiai.

Vertinant ginčo informaciją publikacijos, šio tyrimo metu gautų ir surinktų duomenų (pvz., 2012-06-05 VTEK sprendimas dėl P. B. ir A. S., Nr. KS-68; 2012-03-16 Korupcijos rizikos analizės Vilniaus regiono aplinkos apsaugos departamento atlikta atliekų tvarkymo ir aplinkos apsaugos administracinės priežiūros ataskaita Nr. L-01-1012) kontekste, darytina išvada, kad viešosios informacijos rengėjas (skleidėjas) turėjo viešąjį interesą skleisti ginčo informaciją.

Nagrinėjamu atveju, įvertinus pareiškėjo pateiktą informaciją (viešosios informacijos rengėjo (skleidėjo) įgalioto atstovo 2017-01-04 atsakymą pareiškėjui „Dėl publikacijoje „Detektyvas: kur išgaravo kalnas užterštų šiukšlių“ į pareiškėjo 2016-12-12 „Reikalavimą pašalinti tikrovės neatitinkančią, asmens garbę ir orumą žeminančią informaciją, paskelbti paneigimą“, nustatyta, kad viešosios informacijos rengėjui (skleidėjui) buvo žinomas faktas, kad Pavojingų atliekų tvarkymo licencijas išduodavo ir išduoda Aplinkos apsaugos agentūra, o Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimus – VRAAD. Be to, nurodoma, kad publikacijų autorius ginčo informacijoje kalbėjo apie Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimus. Viešosios informacijos rengėjo (skleidėjo) paaiškinimuose pateikti argumentai, kad „licencija“ yra sąvokos „leidimas“ sinonimas, kad informacijos sklaidos tikslas buvo atskleisti galimus viešųjų ir privačių interesų valstybės tarnyboje pažeidimus, nagrinėjamu atveju nepaneigia žiniasklaidos pareigos teikti visuomenei teisingą, tikslią ir nešališką informaciją, juo labiau, kai žurnalistui / viešosios informacijos rengėjui (skleidėjui) informacija apie licencijas, leidimus buvo žinoma. Atsižvelgiant į tai, toks visuomenės informavimas nėra laikytinas teisingu / tikslu, objektyviu ir sąžiningu.

Apibendrinus pirmiau nustatytas ginčo informacijos paskleidimo aplinkybes, darytina išvada, kad viešosios informacijos rengėjas (skleidėjas) neužtikrino Visuomenės informavimo įstatyme įtvirtintų teisingumo, objektyvumo / nešališkumo principų. Todėl konstatuotinas Visuomenės informavimo įstatymo 3 straipsnio 3 dalies pažeidimas.

Visuomenės informavimo įstatymo 54 straipsnio 1 dalyje yra įtvirtinta, kad viešosios informacijos rengėjui ir (ar) skleidėjui netaikoma redakcinė atsakomybė ir jie neatsako už tikrovės neatitinkančios informacijos paskelbimą, jeigu jie nurodė informacijos šaltinį ir ji buvo: anksčiau paskelbta per kitas visuomenės informavimo priemones, jeigu ši informacija nebuvo paneigta per ją paskelbusias visuomenės informavimo priemones (3 punktas).

Tyrimo metu, atsižvelgiant į publikacijų turinį, nustatyta, kad tiek publikacija „Detektyvas: kur išgaravo kalnas užterštų šiukšlių“ („Lietuvos rytas“, 2016-12-09), tiek publikacija „Detektyvas: kur dingo šimtai tonų užterštų šiukšlių“ (<http://lietuvsdiena.lrytas.lt/aktualijos/detektyvas-kur-dingo-simtai-tonu-uzterstu-siuksliau.htm>, 2016-12-09) paskelbtos tą pačią dieną (2016-12-09). Taip pat pažymėtina, kad viešosios informacijos rengėjo (skleidėjo) atstovės argumentas dėl UAB „Lrytas“ netaikytinos redakcinės atsakomybės pagal UAB „Lrytas“ licencinės sutartį, sudarytą tarp UAB „Lrytas“ (licenciato) ir UAB „Lietuvos ryto“ televizija (licenciaro), apibrėžia šių civilinės sutarties šalių tarpusavio santykius, negali būti pagrindu išvengti atsakomybės.

Pažymėtina, kad viešosios informacijos skleidėjas kontroliuoja, kokią iš atitinkamų šaltinių gautą informaciją skelbti, kaip ir koku būdu ją panaudoti. Tik nuo viešosios informacijos skleidėjo priklauso jo valdomoje visuomenės informavimo priemonėje skelbiamos informacijos turinys ir apimtis; jam taip pat priklauso šaltinių pateikiamos informacijos kontrolės ir sprendimo dėl visuomenės informavimo priemonės turinio teisė. Nagrinėjamu atveju, UAB „Lrytas“ turėjo

galimybę po pareiškėjo 2016-12-12 kreipimosi į viešosios informacijos rengėją (skleidėją) ištaisyti neteisingą / netikslią informaciją, tačiau to nepadarė. Atkreiptinas dėmesys, kad publikacija „Detektyvas: kur dingę šimtai tonų užterštų šiukšlių“ interneto portale www.lrytas.lt atnaujinta 2017-04-16.

Kaip yra pažymėjęs LVAT, pagal Konstitucijos 21 straipsnio 2 dalį žmogaus orumui suteiktas konstitucinės vertybės statusas, o Konstitucijos 25 straipsnio 3 dalyje ir Konvencijos 10 straipsnio 2 dalyje žmogaus garbė ir orumas nurodyti kaip vienas iš saviraiškos laisvės ribojimo pagrindų. Šis teismas, aiškindamas Visuomenės informavimo įstatymo 54 straipsnyje nustatytus viešosios informacijos skleidėjo atleidimo nuo redakcinės atsakomybės pagrindus, yra pažymėjęs, jog nėra pagrindo teigti, kad Visuomenės informavimo įstatymo 54 straipsnis įtvirtina absoliutų, besąlyginį atleidimo nuo redakcinės atsakomybės pagrindą, nes sisteminė šio įstatymo analizė leidžia teigti, jog viešosios informacijos rengėjai ir skleidėjai turi bendrą pareigą užtikrinti skleidžiamos informacijos teisėtumą; aiškinant Visuomenės informavimo įstatymo nuostatas ir sprendžiant klausimą dėl viešosios informacijos rengėjų ir skleidėjų pareigų pabrėžtinai išskirtinis žiniasklaidos priemonių vaidmuo informuojant visuomenę, o tai savaime suponuoja žiniasklaidos priemonių pareigą visais atvejais vertinti, ar skleidžiama informacija nepažeis trečiųjų asmenų teisių ar teisėtų interesų. Teismo nuomone, teismų praktikoje tokiais atvejais vertinama, ar viešosios informacijos rengėjai ir skleidėjai elgėsi sąžiningai, nepiktnaudžiavo savo teise (žr. LVAT 2012-05-29 nutartį administracinėje byloje Nr. A⁸⁵⁸-1304/2012; LAT 2001-10-17 nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-988/2001).

Apibendrintai, remiantis išdėstytu, darytina išvada, kad ne tik UAB „Lietuvos rytas“, bet ir UAB „Lrytas“ taikoma redakcinė atsakomybė už jo valdomame tinklalapyje skelbiamos ginčo informacijos turinį.

Vertinant, ar ginčo informacija yra žeminanti pareiškėją, pažymėtina, kad žeminančiomis laikytinos tikrovės neatitinkančios žinios, kurios įstatymo, moralės, paprotinių normų laikymosi požiūriu pažeidžia asmens dalykinę reputaciją ar gerą vardą; tai klaidinga bei asmenį diskredituojanti informacija, kurioje teigiama apie asmens *padarytą* teisės, moralės ar paprotinių normų pažeidimą, negarbingą poelgį, netinkamą elgesį, nesąžiningą gamybinę – ūkinę, komercinę veiklą ir pan. (žr. LAT Senato 1998 m. gegužės 15 d. nutarimo Nr. 1 „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 7, 7¹ straipsnių ir Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo taikymo teismų praktikoje nagrinėjant garbės ir orumo gynimo civilines bylas“ 6 punktą). Kaip matyti publikacijų turinio, iš esmės publikacija yra skirta UAB „reneco“ veiklos kritikai dėl netinkamo atliekų tvarkymo. Patį skundo objektą sudaro tik keli publikacijų sakiniai, kurie yra apie A. S., P. B.. Ginčo informacijos teiginio dalis, kurioje pasakoma, kad VRAAD išdavė atitinkamiems verslo subjektams Pavojingų atliekų tvarkymo licencijas, nėra teisinga / tiksli informacija tuo, kad šias licencijas išdavė ne VRAAD, o Aplinkos apsaugos agentūra. Be to, pareiškėjas skundžiasi, kad būtent ši faktinė aplinkybė asmeniškai žemina jo garbę ir orumą. Duomenų, kad šios licencijos buvo išduotos neteisėtai, negauta. Šioje situacijoje svarbu pažymėti ir tai, kad pareiškėjas publikacijoje aprašomų įvykių (ginčo informacija) metu ėjo VRAAD direktoriaus pareigas. Įvertinus pareiškėjo turėtas pareigas, remiantis Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 75 dalimi, pareiškėjas laikytinas viešuoju asmeniu. Viešieji asmenys nesinaudoja tokiu pat garbės ir orumo gynimu kaip privatūs asmenys, viešųjų asmenų garbės ir orumo gynimo ribos siauresnės, o jų atžvilgiu leistinos kritikos ribos atitinkamai platesnės negu privataus asmens atveju (žr. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2007-01-09 sprendimą byloje Kwiecien v. Lenkija, Nr. 51744/99). Pastebėtina, kad poreikį užtikrinti išskirtinę saviraiškos laisvės apsaugą savo praktikoje pabrėžia ir LAT, kuris sprenddamas klausimą dėl pusiausvyros tarp viešojo asmens garbės ir orumo bei saviraiškos laisvės užtikrinimo, pažymėjo, kad kolizijos atveju pirmenybė teiktina saviraiškos laisvei (žr. LAT 2009-04-28 nutartis civ. b. Nr. 3K-3-193/2009). Kaip sprendime nustatyta, ginčo informacija pripažintina neteisinga / netiksli, šališka informacija, tačiau, remiantis išdėstytu, ši informacija nelaikytina pareiškėją žeminančia informacija.

Nesant asmens garbės ir orumo / dalykinės reputacijos gynimui būtinų faktų visumos (faktas, jog paskleistos žinios yra apie pareiškėją; faktas, kad duomenys yra žeminančio pobūdžio), ginčo informacija nepažeidžia pareiškėjo garbės ir orumo. Apibendrintai, Visuomenės informavimo įstatymo 19 straipsnio 2 dalies pažeidimas nekonstatuotinas.

Pažymėtina, kad atsižvelgiant į skundo turinį, remiantis Visuomenės informavimo įstatymo 46¹ straipsnio 3 dalies 3 punktu, nagrinėti pareiškėjo skundą dalyje dėl profesinės etikos pažeidimų kompetentinga Visuomenės informavimo etikos komisija, todėl tyrimo metu nuspręsta Pareiškėjo skundo dalį dėl galimų Kodekso pažeidimų persiųsti nagrinėti šiai komisijai.

Vadovaudamasis pirmiau išdėstytais motyvais, Visuomenės informavimo įstatymo 50 straipsnio 1 dalies 1, 5 punktais, 3 dalies 1 punktu, žurnalistų etikos inspektorius

nusprendė:

1. Pripažinti pareiškėjo skundą dėl publikacijose: „Detektyvas: kur išgaravo kalnas užterštų šiukšlių“ („Lietuvos rytas“, 2016-12-09, Nr. 238/7704), „Detektyvas: kur dingę šimtai tonų užterštų šiukšlių“ (www.lrytas.lt, 2016-12-09) paskelbtos informacijos iš dalies pagrįstu.

2. Įspėti viešosios informacijos rengėją (skleidėją) – UAB „Lietuvos rytas“, UAB „Lrytas“ – dėl Visuomenės informavimo įstatymo 3 straipsnio 3 dalies pažeidimo ir reikalauti jį pašalinti.

3. Išsiųsti sprendimą pareiškėjui, UAB „Lietuvos rytas“, UAB „Lrytas“.

4. Viešai paskelbti sprendimą Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos interneto svetainėje.

Žurnalistų etikos inspektoriaus sprendimai gali būti skundžiami teismui per 30 dienų nuo jų gavimo (paskelbimo) dienos.

Žurnalistų etikos inspektorė

Gražina Ramanauskaitė-Tiumenevienė